

Antički brodolomi s teretom sarkofaga na području Dalmacije

Igor Miholjek,
Igor Mihajlović

Igor Miholjek
Hrvatski restauratorski zavod
Odjel za podvodnu arheologiju
Zagreb, Cvijete Zuzorić 43
imiholjek@h-r-z.hr

Igor Mihajlović
Hrvatski restauratorski zavod
Odjel za podvodnu arheologiju
Zagreb, Cvijete Zuzorić 43
imihajlovic@h-r-z.hr

Pregledni rad

Predan 22. 7. 2011.

UDK 902.034:726.829(497.5-3 Dalmacija)“652“

SAŽETAK: Proteklih nekoliko desetljeća na Jadranu su pronađena samo tri brodoloma sa sarkofazima. Riječ je o lokalitetima ispred Velog Školja kod otoka Mljeta te o lokalitetu kod otoka Jakljana nedaleko od Dubrovnika. Treći, nedavno otkriveni lokalitet s teretom sarkofaga nalazi se kod Sutivana na otoku Braču.

KLJUČNE RIJEČI: *sarkofazi, kamenica, brodolom, kamen, mramor, Veli Školj, Jakljan, Sutivan*

RAZNI KAMENI POLUPROIZVODI jedan su od važnijih segmenata antičke pomorske trgovine. Kad kod je to bilo moguće, kamen se transportirao morskim ili riječnim putem, stoga u Sredozemlju nailazimo na veći broj brodoloma s teretom kamenih poluproizvoda. Kod tereta kamena često se susrećemo s nekoliko problema, od kojih je najvažniji datacija. Naime, ako se uz teret kamenih poluproizvoda ne pronađu popratni nalazi, brodolom je moguće tek okvirno datirati (npr. kasna antika). Tereti kamena su raznovrsni, ali najčešći je nalaz tereta s kamenim arhitektonskim elementima kojih na Sredozemlju ima više od pedeset (PARKER, 1992). Kvalitetni kamen – mramor, uglavnom je stizao iz egejskog prostora te iz Male Azije. Gustoća brodoloma na zapadnoj strani Peloponeza te brodolomi u Tarantskom zaljevu i istočnoj strani Sicilije ukazuju na Italiju kao glavno tržište kvalitetnog mramora. Teret brodoloma kod *Punta Scifo* nedaleko

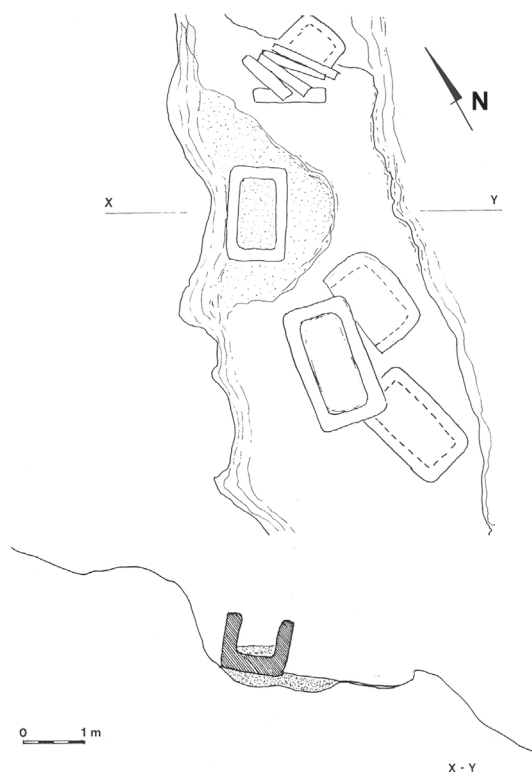
od grada Crotone u južnoj Italiji pokazuje svu raznolikost arhitektonskih elemenata, kao i njihovo porijeklo. Zbog male dubine od pet do šest metara, lokalitet je bio poznat još početkom 20. stoljeća kad je dio tereta i izvađen (ORSI, 1921). Većina izvađenog tereta, koji po formi varira od grubo obrađenih pa sve do gotovo završenih proizvoda, potječe iz kamenoloma u okolici grada Synnada u Maloj Aziji¹. Navedeni teret mramora iz različitih kamenoloma vjerojatno je ukrcao u istoj luci, a zatim transportiran na zapad (PENSABENE, 1978: 113). Prema natpisima konzula

¹ Riječ je o pet kadionica većih dimenzija, četiri postolja s lavljim šapama, te osam stupova različitih dimenzija. Svi navedeni elementi izrađeni su od, u antici vrlo poznatog, bijelo-ljubičastog mramora tipa *pavonazzetto* (PENSABENE, 1978: 105). Samo jedan blok je od bijelog mramora, isto iz kamenoloma oko Synnade. Mramor s otoka Proconnesus u Mramornom moru zastupljen je s dva žrtvenika ili postolja te s dva pravokutna bloka.

1. Sarkofazi s lokaliteta Veli Škoj kod Mljeta (foto: Igor Miholjek, arhiva HRZ-a)

Sarcophagi found at the Veli Škoj site, near the island of Mljet (Croatian Conservation Institute Photo Archive, photo by Igor Miholjek)

2. Skica lokaliteta Veli Škoj kod Mljeta (Zdenko Brusić)
Veli Škoj site sketch (Z. Brusić)

na jednom od stupova, brodolom se može datirati u 200. godinu ili nekoliko godina poslije (PENSABENE, 1978: 115).

Na Jadranu je nađeno nekoliko brodoloma s teretima građevnog kamena. Kod rta Izmetište, uz teret keramike istočnomediteranskog porijekla nađeno je i devet kamenih blokova (jedan od granita, osam od vapnenca). Cijeli teret pripisuje se egejskom prostoru i datira se u početak 2. stoljeća (JURIŠIĆ 2006: 181). Kod otoka Suska (rt Margarina) uz teret tegula i imbreksa nađeno je jedanaest obrađenih stupova od bijelog mramora i nekoliko poluobrađenih kamenih blokova (VRŠALOVIĆ, 1974: 53, 240). Klasični oblik tegula i imbreksa okvirno datira nalazište u prva stoljeća poslije Krista (JURIŠIĆ 2000: 181). To je za sada najveći teret kamena na istočnoj jadranskoj obali, teži od trideset tona. Nedaleko od Splitske na otoku Braču nedavno je otkriven lokalitet s više većih kamenih blokova čiji pravilni raspored na dnu sugerira da je riječ o brodolomu. Prilikom rekognosciranja, osim blokova nisu pronađeni popratni nalazi koji bi mogli precizno datirati lokalitet².

Rjeđi su tereti umjetničkih djela, ali i tereti poludovršenih sarkofaga koji su bili izrađivani od mramora ili od vapnenca. Ukupno 23 sarkofaga, od kojih su neki s poklopcima, pronađena su na lokalitetu *San Pietro* (ALESSIO,

2 Ovaj brodolom još nije objavljen. Informacije su dobivene od Mate Ilkića i Mate Parice s Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru.

ZACCARIA, 1997: 211–224) kod Taranta u južnoj Italiji³. Prema obliku sarkofaga te popratnim nalazima, brodolom se datira u prvu polovicu 3. stoljeća (PARKER, 1992: 381). Drugi reprezentativni brodolom *Torre Sgarata*, isto tako u Tarantskom zaljevu, imao je teret od 18 poluobrađenih sarkofaga, 23 velika bloka te veću količinu mramornih pločica (THROCKMORTON, 1969: 282–300)⁴. Dataciju tog brodoloma dao je brončani novac cara Komoda (180.–192.) kovan na Lesbosu. Brod koji je prevezio taj teret težine 160 tona bio je duži od 30 metara. Mnogobrojni popravci te analiza C-14 (77. g. pr. Kr. +/- 43), ukazuju na to da je brod bio u upotrebi više od dvjesto godina (PARKER, 1992: 429).

Na Jadranu za sada imamo tri srodna lokaliteta s teretom sarkofaga. Riječ je o lokalitetima ispred Velog Školja kod otoka Mljet a te o lokalitetu kod otoka Jakljana nedaleko od Dubrovnika. Treći, nedavno otkriveni lokalitet s teretom sarkofaga nalazi se kod Sutivana na otoku Braču.

Veli Školj

Centar za znanstveni rad JAZU-a, Pomorski muzej Dubrovnik, 1975. godine organizirao je rekognosciranje jugoistočne strane podmorja otoka Mljet a (BRUSIĆ 1975). Prilikom rekognosciranja pregledano je šest arheoloških nalazišta koja je prijavio ronilac Joško Pedrini. Ekipu su činili: dr. sc. Josip Luetić, kao voditelj ekipe, prof. Anica Kisić, mr. sc. Zdenko Brusić, prof. Marijan Orlić, prof. Kate Simoni i ronilac Joško Pedrini. Rekognosciranje je trajalo od 27. listopada do 9. studenoga, a za potrebe pregleda nalazišta korišten je brod Privrednog kombinata „Mljet“. Između šest pregledanih nalazišta, pregledano je i podmorje otočića Veli Školj na samom jugoistočnom dijelu otoka Mljet a. Prilikom ronjenja u smjeru sjevera, na udaljenosti od oko 100 m od otočića, na dubini od 30–31 metar, ronionci su naišli na ostatke brodoloma i, kako je tada arheološka ekipa interpretirala ostatke brodoloma, tereta kamenica (sl. 1). Izrađena je osnovna skica nalazišta i nekoliko fotografija kamenica na dnu (sl. 2). Najprije su uočili dvije kamenice koje su jedino i mogli izmjeriti. Vanjske dimenzije prve kamenice su 155 × 90 cm, a unutarnje 110 × 50 cm, dok vanjska dužina druge kamenice iznosi 220 cm, a unutarnja 170 cm. Druge dimenzije tada nisu uzimane. Uz te dvije, uočene su još tri kamenice i nekoliko kamenih ploča, no one su vrlo inkrustirane i srasle sa stijenama na dnu, tako da se naziru samo njihove konture. Uzimanje daljnjih mjera nije moguće bez barem djelomičnog čišćenja. Uz pet kamenica i nekoliko ploča, koje bi mogle pripadati kamenicama kao poklopci, ukupno je uočeno petnaest kamenih elemenata. Jurišić navodi da je možda riječ o nedovršenim sarkofazima ili,

zbog malih dimenzija, sarkofazima namijenjenim djeci (JURIŠIĆ 2000: 40). Prilikom prvog rekognosciranja pronađeno je i nekoliko ulomaka keramičkih posuda i amfora. Brusić u svojem izvještaju iz 1975. opisuje tri vrste posuda. Prve dvije vrste pripadaju istočnoj kuhinjskoj keramici (ECW – *Eastern Coarse Ware*) (JURIŠIĆ 1997: 88–90), a treća su posude tipa oinohoe (sl. 3 i 4). Prve su jajolike zdjele različitih veličina s poklopcima, a druge su bikonične bez ručki. Dvije jajolike posude nalaze se u privatnoj zbirci Joška Pedrinija dok bikonične posude Brusić tipološki

3. Posude Istočne kuhinjske keramike s lokaliteta Veli Školj kod Mljet a, zbirka Pedrini (arhiva HRZ-a)

Eastern pottery found at the Veli Školj site, near the island of Mljet, Pedrini collection (Croatian Conservation Institute Photo Archive)

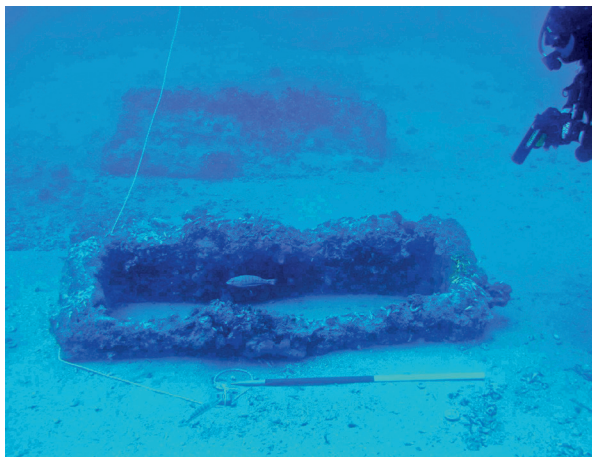

4. Ulomci dviju oinohoa s lokaliteta Veli Školj kod Mljet a (foto: Robert Mosковиć, arhiva HRZ-a)

Two oinohoe fragments found at the Veli Školj site, near the island of Mljet (photo by Robert Mosковиć)

3 Izrađeni su od bijelog mramora čije porijeklo možemo tražiti u okolici grada *Aphrodisiasa* u Maloj Aziji.

4 Dio blokova izrađen je od alabastera iz Male Azije, a sarkofazi i bijeli mramorni blokovi dolaze s Thasosa.

5. Ostaci antičkog brodoloma sa sarkofazima kod otoka Jakljana (foto: Domagoj Perkić)

Sarcophagi and remains of an ancient shipwreck found near the island of Jakljan (photo by Domagoj Perkić)

6. Kamenica s antičkog brodoloma sa sarkofazima kod Sutivana (foto: Igor Miholjek, arhiva HRZ-a)

A stone container from the ancient shipwreck with sarcophagi cargo, near Sutivana, (Croatian Conservation Institute Photo Archive, photo by Igor Miholjević)

određuje prema Robinsonu (tip K 95 i tip K 96) i datira ih u sredinu 3. stoljeća. Prema Ilakovcu, gruba keramika serijske proizvodnje kakva je pronađena i na ovom nalazištu standardnih je oblika i možemo je datirati u širi vremenski okvir između 70. i 160. godine (ILAKOVAC, 1969: 183). Ulomci posuda pronalazeni su oko kamenica, ali i u samim kamenicama (J. Pedrini u kamenici je pronašao i jednu cijelu posudu). Odjel za podvodnu arheologiju Hrvatskog restauratorskog zavoda od 2007. provodi sustavna rekognosciranja podmorja otoka Mljeta. Tako je 2009. pregledano i nalazište kod otočića Veli Školj. Cilj je bio utvrditi stanje lokaliteta, ima li novih devastacija ili oštećenja te procijeniti treba li nastaviti istraživanja iz 1975. godine. Kako su tijekom tog rekognosciranja pronađena tri oboda oinohoe, od toga dva sa sačuvanim ručkama, odlučeno je da se nastave istraživanja nakon trideset četiri godine (ČULE, 2009: 10). U svakom slučaju, bez konkretnih istraživanja, izrade kompletne nacrtne dokumentacije i arheoloških sondi koje bi trebale napokon odgonetnuti je li riječ o brodolomu s teretom kamenica ili je riječ o sarkofazima, nećemo imati pravu interpretaciju nalazišta. Također je bitno sustavno istražiti i znanstveno obraditi keramički materijal s brodoloma te utvrditi nalaze li se ispod tereta ostaci brodske konstrukcije.

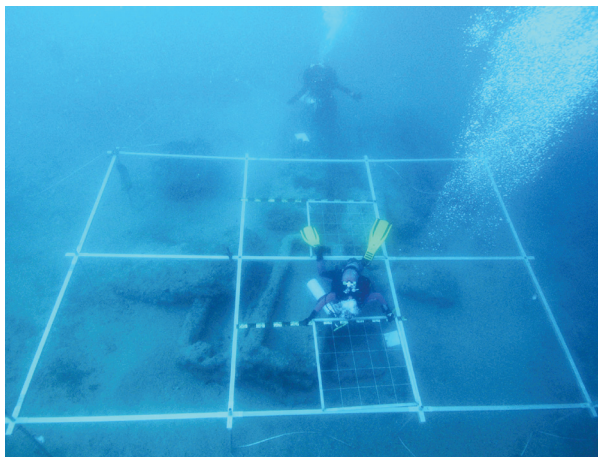
Jakljan

Na sjevernoj strani otoka Jakljana, između otočića Crkvina i Tajana, 1991. prilikom rekognosciranja koje je proveo Republički zavod za zaštitu spomenika kulture iz Zagreba, uočeni su ostaci brodoloma koji je prevezio teret sarkofaga. Budući da ronilac koji ih je uočio nije bio arheolog, a i vidljivost je bila loša, nije se sa sigurnošću moglo zaključiti je li riječ o sarkofazima ili kamenicama (JURIŠIĆ, 1997: 105). Do 2003. godine brodolom je ostao zapravo neotkriven. Na njega je te iste godine naišao ribar

sa Šipana te o pronalasku obavijestio nadležne ustanove. Stručni uviđaj je iste godine obavio Odjel za inspekcijske poslove Ministarstva kulture. Tom su prilikom na dubini od 37 m evidentirana tri sanduka i tri poklopca sarkofaga. Dimenzije sanduka su 214 cm dužine i 70 cm širine (sl. 5). Visina sanduka je 74 cm, a dubina 54 cm. Poklopci sanduka su u obliku krova na dvije vode s četiri akroterija na kutovima. Poklopci dimenzijama odgovaraju sanducima pa možemo zaključiti da je riječ o tri kompleta. Načelno brodolom možemo datirati u 3. stoljeće (PERKIĆ, 2009: 327). Treba napomenuti da Odjel za podvodnu arheologiju Hrvatskog restauratorskog zavoda planira izraditi nacrtnu dokumentaciju nalazišta, a u budućnosti i arheološke sonde koje bi mogle otkriti pokretne arheološke nalaze i drvene ostatke brodske konstrukcije važne za konkretniju dataciju.

Sutivan

U studenome 2008. godine ronionci Podvodnog istraživačkog kluba „Mornar“ iz Splita temeljem informacije dobivene od lokalnih ronilaca iz Supetra, ronili su zapadno od Sutivana na dobivenoj poziciji. Tom prilikom uočeno je nekoliko sarkofaga, poklopaca sarkofaga, kamenih blokova i jedna kamenica (sl. 6). Tijekom 2009. godine Odjel za podvodnu arheologiju Hrvatskog restauratorskog zavoda dokumentirao je lokalitet. Odmah nakon prvog zarona, tijekom stručnog uviđaja bilo je jasno da je uistinu riječ o antičkom brodolomu s teretom sarkofaga i drugih kamenih poluproizvoda. Lokalitet se nalazi na dubini od 32 metra, a rasprostire se na otprilike 40 m². Vidi se 21 kameni predmet, složen u dva reda, od kojih je donji gotovo potpuno u pijesku (sl. 7). Među predmetima mogu se prepoznati dva sarkofaga, dva poklopca, jedna kamenica s vidljivom perforacijom, 15 kamenih blokova te jedan stup kružnog presjeka. Dimenzije sarkofaga su 200 × 92 cm,

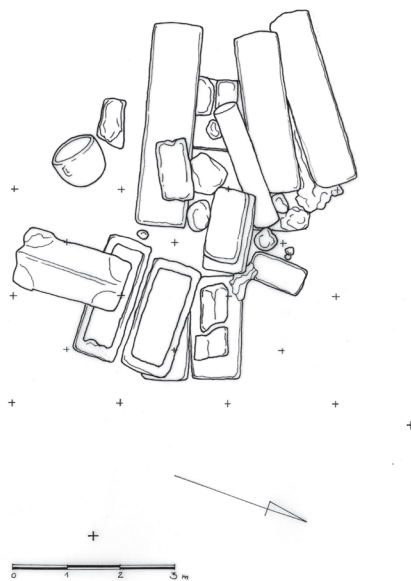
7. Izrada plana lokaliteta antičkog brodoloma sa sarkofazima kod Sutivana (foto: Robert Mosковиć, arhiva HRZ-a)
Site plan plan design, ancient shipwreck with sarcophagi cargo, near Sutivan, (Croatian Conservation Institute Photo Archive, photo by Robert Mosковиć)

a visina 72 cm. Poklopac je sličnih dimenzija, 215 × 107 cm. Prema rasporedu na dnu, može se pretpostaviti da su na isti način bili složeni na brodu. Širina glavne koncentracije nalaza, bez kamenice koja se vjerojatno otkotrljala pri potonuću, iznosi 4,10 metara, što nam ukazuje na to da je brod bio širok nešto više od pet metara (sl. 8). Tijekom istraživanja u 2010. godini, na istočnoj strani lokaliteta nađeni su ulomci dvaju narebrenih lonaca te jedan poklopac, koji pripadaju skupini istočne kuhinjske keramike (sl. 9). Takve visokostandardizirane posude, koje su uobičajene na egejskom području, možemo datirati u

2. i 3. stoljeće (HAYES, 1983: 97–169). Keramičke posude tog tipa pronađene su na nizu lokaliteta u Dalmaciji, ali i na brodolomima kod Izmetišta (Pakleni otoci) i Vignja (Pelješac), gdje su prevožene kao glavni teret (JURIŠIĆ, 2000: 35). Na više jadranskih brodoloma pronađena pronađene keramičke posude bile su u svojstvu kuhinjskog posuda, što je i slučaj s brodolomom kod Sutivana. Pozicija pronađenog posuda sugerira da se brodska kuhinja nalazi na istočnoj strani lokaliteta, što upućuje na to da je brod plovio prema sjeveru. Između rebara broda nađena je i gotovo cijela uljanica tipa Bucchi Xa sa žigom VIBIANI koja se datira od početka 1. st. do početka 3. stoljeća (BUCCI 1975: 162–163), ali i koštana kocka za kockanje, što je rijetkost za podvodne lokalitete. Radiokarbonska analiza (C-14) uzorka drveta s jednog rebara pokazala je da je drvo korišteno za gradnju toga broda posječeno sredinom 2. stoljeća.⁵ Analiza ulomka kamenice pokazala je da se takve stijene (alveolinski – numulitni vapnenci) pojavljuju na brojnim lokalitetima duž cijele jadranske obale i na većini otoka, ali na Braču tek na određenim, površinom malim lokalitetima (okolica Sutivana, Splitske, uvale Babin Loz itd.).⁶ Prema navedenim podacima, može biti riječ o brodu koji je u drugoj polovici 2. st. prevozio teret kamenih poluproizvoda prema krajnjem naručiocu u srednjem ili sjevernom Jadranu, ali vjerojatno zbog jake

5 Analiza je obavljena u laboratoriju Beta Analytic Inc., Miami, Sjedinjene Američke Države.

6 Analizu je proveo Mineraloško-petrografski zavod pri Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu.

8. Plan lokaliteta antičkog brodoloma sa sarkofazima kod Sutivana (Vesna Zmaić, Luka Maljić)
Site plan, ancient shipwreck with sarcophagi cargo, near Sutivan, (Vesna Zmaić, Luka Maljić)

9. Posuda iz brodske kuhinje antičkog brodoloma sa sarkofazima kod Sutivana, Istočna kuhinjska keramika (foto: Robert Mosковиć, arhiva HRZ-a)
A container from the ship kitchen of the ancient shipwreck with sarcophagi, near Sutivan, Eastern kitchen ware (Croatian Conservation Institute Photo Archive, photo by Robert Mosковиć)

bure i nestabilnog tereta nije stigao na lokaciju te je svojim potonućem ostavio priliku za proučavanje pomorskog prometa kamenih proizvoda u antici.

Zaključak

Iz svega navedenog jasno je da se tijekom antike na Mediteranu, pa tako i na Jadranu, događala vrlo intenzivna trgovina kamenim proizvodima. Antički kamenolomi i radionička središta poznati su iz povijesnih izvora i arheoloških istraživanja. Petrografskom i kemijskom analizom kamenih minerala možemo doći do kamenoloma odakle je teret kamenih proizvoda ili poluproizvoda krenuo, ali ako kameni element nije izrađen od specifičnog kamena (npr. pantelički ili prokoneški mramor), nego od neke češće vrste kamena (npr. vapnenac), vrlo je teško doći do lokacije kamenoloma. Jedinstvena baza podataka uzoraka kamena na Mediteranu s kojom bi se dani uzorak mogao usporediti ne postoji. S druge strane, što se vidi iz uvoda,

na nekim brodolomima može se naći više vrsta kamena s različitim lokacija koji zatim mogu biti ukrcani u istoj luci ili više različitih luka. To nam pak pruža više podataka na osnovi kojih možemo pratiti plovni put broda. Krajnja odredišta takvih proizvoda nije lako odrediti, ali to su bila zasigurno neka veća antička središta u Jadranu koja su imala dovoljno stručne radnike za obradu grubo isklesanih sarkofaga i drugih arhitektonskih elemenata.

Znanstvena istraživanja tih zanimljivih brodoloma kod otoka Brača i Mljeta tek su počela (kod otoka Jakljana izvršen je samo stručni uviđaj). Glavni cilj u idućim kampanjama bit će izrada detaljne dokumentacije koja će pridonijeti dataciji brodoloma te uzimanje više uzoraka za petrografske i kemijske analize s različitih kamenih elemenata kako bi se oni mogli usporediti s lokalnim bazama podataka na Jadranu i Mediteranu. Tako bi se moglo doći do preciznijih i konkretnijih znanstvenih interpretacija. ■

Literatura:

ALESSIO, A., ZACCARIA, A. (1997.): Nuove ricerche sul relitto di San Pietro in Bevagna (Manduria-Taranto), u: *Atti del Convegno Nuzionale di archeologiu suhacquea*, Anzio, 30–31 rnaggio, 1 giugno 1996, Bari, 211–224.

BRUSIĆ, Z. (1975.): Izvještaj–Podmorska arheološka rekonosciranja jugoistočne obale otoka Mljeta, Republički zavod za zaštitu spomenika kulture Zagreb (arhiv Hrvatskog restauratorskog zavoda), Zagreb, neobjavljeno.

BUCHI, E. (1975.): Lucerne del Museo di Aquileia, vol. 1., Lucerne romane con marchio di fabbrica, Aquileia, 1975.

ČULE, S. (2009.): Izvješće o podmorskom arheološkom rekognosciranju: Rekognosciranje podmorja Korčule i Mljeta, arhiv Hrvatskog restauratorskog zavoda, Zagreb, neobjavljeno.

ILAKOVAC, B. (1969.): Keramika iz antičkog broda potonulog kod Paklenih otoka, *Diadora* 4, Zadar.

JURIŠIĆ, M. (1997.): Antički pomorski promet na Jadranu tijekom 1. i 2. stoljeća, disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb.

JURIŠIĆ, M. (2000.): Ancient Shipwrecks of the Adriatic, British Archaeological Reports 828, Oxford.

JURIŠIĆ, M. (2006.): The maritime trade of the Roman province, u: D. DAVISON–V. GAFFNEY–E. MARIN, *Dalmatia: Research in the Roman province of Dalmatia 1970–2001*, Oxford.

ORSI, P. (1921.): Nuove scoperte subacquee di marmi in parte scritti a Punta Scifo. *Notizie degli Scavi: Crotone* 1921, 493–496.

PARKER, A. J. (1992.): Ancient Shipwrecks of the Mediterranean & the Roman Provinces, BAR International Series 580, Oxford, 1992.

PENSABENE, P. (1978.): A cargo of marble shipwrecked at Punta Scifo near Crotone (Italy), *The International Journal of Nautical Archaeology and Underwater Exploration*, 2: 105–118.

PERKIĆ, D. (2009.): Novi podmorski arheološki lokaliteti na širem dubrovačkom području, u: L. Bekić (ur.), *Jurišićev zbornik*, Hrvatski restauratorski zavod, Zagreb, 319–338.

THROCKMORTON, P. (1965.): Ancient shipwreck yields new facts and a strange cargo. *National Geographic* 135, 282–300.

VRŠALOVIĆ, D. (1974.): Istraživanja i zaštita podmorskih arheoloških spomenika u SR Hrvatskoj, Zagreb, 53, 240.

Summary

IGOR MIHOLJEK, IGOR MIHAJLOVIĆ

ANCIENT SHIPWRECKS WITH SARCOPHAGI CARGO IN DALMATIA

Different semi-finished stone objects make up for one of the most important segments of the ancient maritime trade. Whenever possible, stone was transported by sea or inland waterway, so the Mediterranean holds a number of shipwrecks with the cargo of semi-finished stone objects. The cargo varies, but most commonly it contains architectural stone elements. There are more than fifty in the Mediterranean. Several shipwrecks with stone cargo were found in the Adriatic. Near cape Izmetišće, pottery of Eastern Mediterranean origin was found next to nine stone blocks (one out of granite, eight out of limestone). The entire cargo is attributed to the Aegean region, dating back to the beginning of the second century. Near the island of Susak (cape Margarine) next to tegulae and imbrices, eleven cut pillars of white marble and a few semi-stone blocks were found. The classic form of tegula and imbrex generally date back to the first centuries after Christ. This is the greatest stone cargo on the eastern Adriatic coast, weighing more than thirty tons. Thus far we have found three similar sites with sarcophagus cargo on the Adriatic coast. These are the site in front of Great Škoj near the island of Mljet and near the island of Jakljan not far from Dubrovnik. The third one is the recently discovered site with sarcophagi cargo, located near Sutivan on the island of Brač. At the Great Škoj site, near the island of Mljet, about fifteen stone elements were found, including five stone oil containers or sarcophagi. According to the accompanying finds (Hispanic amphorae), the site dates back to the beginning of the second century. Since a few

fragments of Eastern coarse ceramic ware were found, the cargo can be attributed to the Aegean origin. In 2003, near the island of Jakljan, at a depth of 37 meters, three sarcophagi with covers were found. The sarcophagi are simple, undecorated. The covers are made in the form of gable roof with corner acroteria. The two sarcophagi and the two covers are located, for the most part, above the bottom, while the third pair is almost entirely buried in sand. In November 2008 divers from the Underwater Research Club Mornar from Split made a dive west of Sutivan, on the basis of previous information provided by local divers from Supetar. On that occasion, several sarcophagi were spotted together with covers, some stone blocks and one stone container. In 2009 the Department of Underwater Archaeology of the Croatian Conservation Institute made a record of the site. Immediately after the first professional dive inspection, it was clear that this is indeed an ancient shipwreck with a cargo of sarcophagi and other stone semi products. The site is located at a depth of 32 meters and extends to approximately 40 m², containing 21 stone objects arranged in two rows, the bottom part being almost completely in sand. Among the found objects there are two sarcophagi, two covers, one stone container with visible perforations, 15 stone blocks and a column of circular cross section. The site is dated to the second half of the second century.

KEYWORDS: *sarcophagi, stone containers, shipwrecks, stone, marble, Veli Škoj, Jakljan, Sutivan*